

سنتز پژوهی پژوهش‌های آموزش زیبایی‌شناسی بر اساس ابعاد تحول کودک

Synthetic Research of the Aesthetic Education Studies Based on the Dimensions of Child Development

Nasrin Askari
PhD Candidate in Curriculum
Islamic azad University
Tehran-South Branch

Mohammad Nourian, PhD
Islamic azad University
Tehran-South Branch

محمد نوریان*
دانشیار گروه برنامه ریزی درسی
دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران جنوب

نسرين عسکری
دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی
دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران جنوب

Mahmood Abaeikooaei, PhD
Islamic azad University
Tehran-South Branch

محمود عبای کویانی
دانشیار گروه فلسفه و کلام اسلامی
دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب

چکیده

هدف از این پژوهش، بررسی نظاممند و ارائه فراترکیبی از پژوهش‌های مرتبط با عناصر آموزش زیبایی‌شناسی بر اساس ابعاد تحول کودک بود. روی‌آورد پژوهش از نوع کیفی با استفاده از راهبرد فراترکیب با روش سنتز پژوهی بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها با شیوه تحلیل محتوای قیاسی با روی‌آورد جهت‌دار انجام شد که در آن، پژوهش‌های اخیر با روشی نظام‌مند انتخاب، واکاوی محتوایی و دسته‌بندی شدند. جامعه مورد بررسی، پژوهش‌های مرتبط با موضوع بود که بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۸ در سایت‌های معتبر داخلی و خارجی منتشر شده بود. از مجموع ۵۹ مقاله، ۴۱ نمونه به روش هدفمند انتخاب شد. ابتدا پایه‌های نظری و مضامین اصلی استخراج، کدگذاری و طبقه‌بندی شدند. نتایج نشانگر مدل مفهومی است که دارای ۱۹ مقوله مربوط به اهداف، ۱۸ مقوله مربوط به مؤلفه و ۱۹ مقوله مربوط به نتایج آموزش زیبایی‌شناسی است که در چهار طبقه اصلی تحول شخصیتی، تحول معنوی، تحول اجتماعی و تحول شناختی قرار دارند. مقوله‌های تخیل، دقت و توجه در همه ابعاد تحول و دیگر مؤلفه‌ها در برخی از ابعاد مشترک‌اند. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که آموزش عناصر زیبایی‌شناسی بر تحول کودک از جنبه‌های مختلف تأثیرگذار است.

واژه‌های کلیدی: آموزش زیبایی‌شناسی، اهداف زیبایی‌شناسی، مؤلفه‌های زیبایی‌شناسی، نتایج زیبایی‌شناسی، ابعاد تحول کودک

Abstract

The purpose of this study was a systematic study to provide a series of studies on the elements of aesthetic education based on the dimensions of child development. The study design was qualitative using the strategy of researching synthesis. Data analysis was conducted using an analytical content analysis method with directional approach. In which recent research has been selected, categorized, and categorized in a systematic way. The surveyed community of related topics from 2000 to 2018 was published on prestigious domestic and foreign sites. Out of 59 papers, 41 samples were selected in a targeted way. First, the oretical foundations and main themes were extracted, coded and classified. The results represent the conceptual model, which has 19 categories related to goals, 18 categories of components and 19 categories of aesthetic education outcomes, which fall into four main categories of personality development, spiritual development, social development and cognitive development. The categories of imagination and accuracy in all aspects of transformation and other components are in some common dimensions. On this basis, it can be concluded that the teaching of aesthetic elements influences the development of children in different aspects.

Keywords: Aesthetic Education, Aesthetic Objectives, Aesthetic Components, Aesthetic Results, Dimensions of child development

received: 18 March 2019

accepted: 26 May 2019

Contact information: mnourian2001@yahoo.com

دریافت: ۱۳۹۷/۱۲/۲۷

پذیرش: ۱۳۹۸/۰۳/۰۵

این مقاله برگرفته از رساله دکتری رشته برنامه‌ریزی درسی است.

مقدمه

احساس‌های فرد باعث می‌شود تا فرد بر رفتارش نظارت کند و خود را مورد ارزیابی و قضاوت قرار دهد. زیبایی‌شناسی از آن جهت با ارزش است که عامل پرورش توانایی افراد در فکر کردن، بیان و درک ایده‌ها و احساس‌ها (سنننژ، ۲۰۱۶)، توصیف بازخوردها^{۱۵} (کنتراس-کتری و میرخا، ۲۰۱۶) و یکپارچگی در رشد مهارت‌های شناختی^{۱۶} (هک، ۱۹۹۹) است. بنابراین تجربه‌های زیبایی‌شناسی در طیف وسیعی از ابعاد پرورشی، قابلیت‌هایی دارد که شرایط لازم برای تحول کودک را فراهم می‌کند.

فرایند تحول^{۱۷} از دو راه بلوغ و یادگیری که هر دو مبنای تغییرات تکاملی هستند، قابل درک است. تحول یادگیری که حاصل تجربه‌هاست، تغییراتی نسبتاً دائمی است که در احساس‌ها، کار و رفتار هر فرد ایجاد می‌شود و از مشاهده‌ها و تعامل‌ها با افراد دیگر، قابل بررسی است (شافر و کیپ، ۲۰۱۰). سیف (۱۳۹۴) ابعاد تحول کودک را به چهار حیطه جسمانی، اجتماعی، شخصیتی و شناختی طبقه‌بندی می‌کند. تحول شناختی کودک به شدت وابسته به محیطی است که در آن قرار داده است. با رشد کودک، تعاملاتش نیز با محیط پیرامون خود و اجتماع گسترش می‌یابد و متنوع می‌شود. تحریک بیشتر راهبردهای معنایی در رشد به‌هنگام رویارویی با مشکل‌های جدید اتفاق می‌افتد که نیازمند یافتن راه حل‌های جدید است (دسانتیس و هاوسن، ۲۰۰۱). صاحب‌نظران قلمرو زیبایی‌شناسی معتقدند، مؤلفه‌های زیبایی‌شناسی نقش مهمی در روبه‌رو شدن کودک با محیط پیرامون و مسائل آن دارد (ماندری، ۲۰۱۸). به اعتقاد مورلی^{۱۸} (۲۰۱۰) نقل از باگیو و مورتی، (۲۰۱۸)، زیبایی‌شناسی بر پایه اصل تخیل^{۱۹}، نقش بسیار مهمی در ارتباط بین انسان و محیط اطراف و جهانی که در آن زندگی می‌کند، ایفا می‌کند و فرد را قادر می‌سازد تا آنچه را در اطراف اتفاق می‌افتد، از طریق همدردی^{۲۰} با دیگران یا تقلید^{۲۱} از آن‌ها فراگرفته و به‌کار بندد. از دیدگاه دیویی (۱۹۳۴) نقل از گوتر، (۱۳۹۵/۲۰۱۰) تجربه که هسته اصلی زیبایی‌شناسی در فرایند

زیبایی‌شناسی^۱ از پدیده‌های جالب‌توجه و غنی در پژوهش‌های فلسفی است که طیف وسیعی از مفاهیم در زمینه ماهیت زیبایی‌شناسی مانند زیبایی و بیان آن و بازنمایی تصویری^۲ را دربرمی‌گیرد و ضمن اشتراک داشتن با سایر قلمروها مانند فلسفه آموزشی، نه تنها از نظریه‌ها و فعالیت‌های هنری بلکه از مفاهیم و ویژگی‌های علوم طبیعی و علوم اجتماعی نیز تأثیر می‌پذیرد (دناس، ۲۰۱۴؛ گوتر، ۲۰۱۰/۱۳۹۵).

زیبایی‌شناسی از واژه یونانی ایستانومای^۳ به معنای توانایی دریافت به کمک حواس گرفته شده و از آنجا که بر احساس متکی است، ذهنی و سیال^۴ و بین مردم و فرهنگ‌ها طی زمان‌های مختلف، متغیر است (جیتندر، ۲۰۱۸). نخستین بار بومگارتن^۵ (۱۷۳۷) نقل از کارول، مور و سلی، (۲۰۱۲) زیبایی‌شناسی را با اصطلاح استسیس^۶ (ادراک حسی^۷، احساس حساسیت^۸) معرفی کرد و بر اهمیت شناختی آن که به‌واسطه حواس به‌دست می‌آید، یعنی همان معرفت حسی^۹ تأکید داشت (انصاری، بختیارنصرآبادی، لیاقت‌دار و باقری، ۱۳۹۳). به اعتقاد لیو^{۱۰} (۲۰۰۳) نقل از جیتندر، (۲۰۱۸) اصطلاح زیبایی‌شناسی، درک یا تفکر از یک شیء مبتنی بر دیده‌ها، شنیده‌ها و احساس‌ها است. همچنین از نظر فست^{۱۱} (۱۹۹۵) نقل از جیتندر، (۲۰۱۸)، زیبایی‌شناسی شیوه‌ای از تجربه برای قضاوت، درک و شناخت جهان است.

ارزش زیبایی‌شناسی که به اعتقاد دیویی^{۱۲} (۱۹۱۶) نقل از انصاری و دیگران، (۱۳۹۳) در بروز استعداد‌های انسان نهفته است، طیف وسیعی از زندگی شخصی و تعامل‌های اجتماعی^{۱۳} هر فرد را در بر می‌گیرد. افراد همواره زیبایی‌ها را تجربه می‌کنند و مجذوب آن‌ها می‌شوند (آیزنر، ۲۰۰۲ الف). از نظر برودی^{۱۴} (۱۹۷۷) نقل از دهقانی، غفاری و حکیم‌زاده، شناخت، قضاوت و عمل افراد به تجربه‌های زیبایی‌شناختی آن‌ها بستگی دارد. آیزنر (۲۰۰۲ ب) نیز همسو با برودی معتقد است، زیبایی‌شناسی با مهار

1. aesthetic
2. visual representation
3. aisthanomai
4. mental and fluid
5. Baumgarten, A. G.
6. aesthesis
7. sensory perception

8. feeling allergic
9. sensory knowledge
10. Liu, Y.
11. Fast, R. A.
12. Dewey, J.
13. social interactions
14. Brody, H.

15. attitudes
16. cognitive skills
17. development
18. Morelli, C.
19. imagination
20. sympathy
21. imitation

تحول است، از تعامل بین فرد و محیط ایجاد می‌شود؛ تجربه گاهی وسیله‌ای در جهت دستیابی به هدفی دیگر است، گاهی خود هدف است و گاهی هر دو نقش را ایفا می‌کند. برخی تجربه‌ها کمال‌بخش^۱ است و به یکپارچگی می‌رسد. طی این تجربه‌ها، تعامل بین فرد و محیط به‌طور معناداری به اوج خود می‌رسد که این اوج یکپارچگی آگاهی، تجربه زیبایی‌شناسی را به دنبال دارد. بنابراین، تجربه زیبایی‌شناسی با همه گستردگی و در تمامی جلوه‌هایش، زمینه‌ای را در کودک فراهم می‌آورد که مستلزم فعالیتی منظم و هدفمند از طریق آموزش زیبایی‌شناسی است که می‌تواند در افزایش درک زیبایی دخالت داشته باشد و احساس را تکامل بخشد (لیلیان، امیرخانی و انصاری، ۱۳۸۸).

بنابراین آموزش زیبایی‌شناسی یک نیاز است و به شیوه‌های گوناگون قابل درک و بررسی است. بر همین اساس، دیتریچ (۲۰۱۷) بیان می‌کند، آموزش زیبایی‌شناسی از یک سو به عنوان اصطلاح عمومی برای شیوه‌های آموزشی در زمینه‌های مختلف هنری، موسیقی، ادبیات، تئاتر و غیره به کار می‌رود و از سوی دیگر مربوط به ارتباط تحول شخصیت^۲ در تجربه‌های زیبایی‌شناسی است که با توجه به این، درک از آموزش زیبایی‌شناسی نه تنها به هنر و فرد و ارتباط این دو اشاره دارد، به روابط زیبایی‌شناسی فرد و جهان نیز اشاره می‌کند. ماندری (۲۰۱۸) معتقد است که آموزش زیبایی‌شناسی را می‌توان در دو طبقه موازی قرار داد؛ اولین و مهم‌ترین آن آموزش در مدرسه است و بر جذب آرمان‌های زیبایی متمرکز است که ذوق و سلیقه را شکل می‌دهد و منجر به افزایش میزان درک زیبایی‌شناسی و دستیابی به آن می‌شود. دومین عامل، خارج از مدرسه است که با کسب تجربه در بسیاری از مسائل زندگی و در اجتماع رخ می‌دهد و سبب تحول اجتماعی در کودک می‌شود. اهداف آموزش زیبایی‌شناسی را می‌توان در دو بعد فردی و اجتماعی بررسی کرد. مهم‌ترین هدف آموزش در بعد فردی، پرورش حس و درک زیبایی‌شناسی در افراد است. کودک نیازمند فرصتی برای گسترش توانایی‌های خود در جهت مشاهده، تجربه، ارزیابی و خلق زیبایی است (دناس، ۲۰۱۴) و این امر با تلاش‌های آگاهانه برای ایجاد و پرورش خلاقیت و یادگیری کودک از طریق

پژوهش‌های بسیاری در زمینه زیبایی‌شناسی و تأثیر آن بر ابعاد تحول کودک انجام شده است. بر اساس پژوهش باگیو و مورتی (۲۰۱۸)، تجربه‌های زیبایی‌شناسی، عامل تعیین‌کننده تحول اجتماعی است که محرک‌های اصلی آن عبارتند از انگیزه^۳، خلاقیت^۴ و نوآوری^۵. نتایج پژوهش قاسمی، سجادی و ایمانی (۱۳۹۴) نشان می‌دهد که اشکال معنایی (امور زیبایی‌شناختی) نقش تسهیل‌کننده‌ای در تعامل‌های اجتماعی افراد دارد؛ از این رو، آموزش زیبایی‌شناسی برای اصلاح تعامل‌ها بین فراگیران کاربرد دارد. قاسم‌تبار، الهوپردیانی، حاجی‌تبار، محمدجانی و خسروی (۱۳۹۱) نیز در پژوهشی دریافته‌اند که نمایش خلاق، با داشتن اهداف مشترک با رشد خلاقیت و زیباشناختی به‌طور معناداری سبب افزایش تحول اجتماعی در کودکان می‌شود. همچنین بین سبک قضاوت زیبایی‌شناسی و تحول شخصیتی، رابطه مثبت معنادار وجود دارد (پورحسینی، محمدی زرقانی، صوفی‌آبادی و عطاری، ۲۰۱۷). همچنین، بر اساس یافته کو و چو (۲۰۱۴) ابزارهای تکنولوژی در هنرهای تجسمی باعث سهولت یادگیری در کودکان می‌شوند. نتایج پژوهش کرمی و عابدی (۱۳۹۶) نشان می‌دهد کارکردهای اساسی هنر و زیبایی‌شناسی بر قلمروهای مختلف تحول معنوی و شناختی افراد تأثیر دارد. دهاقانی و اصفهانی (۱۳۹۱) در پژوهش خود دریافته‌اند که فعالیت‌های

بنابراین آموزش زیبایی‌شناسی یک نیاز است و به شیوه‌های گوناگون قابل درک و بررسی است. بر همین اساس، دیتریچ (۲۰۱۷) بیان می‌کند، آموزش زیبایی‌شناسی از یک سو به عنوان اصطلاح عمومی برای شیوه‌های آموزشی در زمینه‌های مختلف هنری، موسیقی، ادبیات، تئاتر و غیره به کار می‌رود و از سوی دیگر مربوط به ارتباط تحول شخصیت^۲ در تجربه‌های زیبایی‌شناسی است که با توجه به این، درک از آموزش زیبایی‌شناسی نه تنها به هنر و فرد و ارتباط این دو اشاره دارد، به روابط زیبایی‌شناسی فرد و جهان نیز اشاره می‌کند. ماندری (۲۰۱۸) معتقد است که آموزش زیبایی‌شناسی را می‌توان در دو طبقه موازی قرار داد؛ اولین و مهم‌ترین آن آموزش در مدرسه است و بر جذب آرمان‌های زیبایی متمرکز است که ذوق و سلیقه را شکل می‌دهد و منجر به افزایش میزان درک زیبایی‌شناسی و دستیابی به آن می‌شود. دومین عامل، خارج از مدرسه است که با کسب تجربه در بسیاری از مسائل زندگی و در اجتماع رخ می‌دهد و سبب تحول اجتماعی در کودک می‌شود. اهداف آموزش زیبایی‌شناسی را می‌توان در دو بعد فردی و اجتماعی بررسی کرد. مهم‌ترین هدف آموزش در بعد فردی، پرورش حس و درک زیبایی‌شناسی در افراد است. کودک نیازمند فرصتی برای گسترش توانایی‌های خود در جهت مشاهده، تجربه، ارزیابی و خلق زیبایی است (دناس، ۲۰۱۴) و این امر با تلاش‌های آگاهانه برای ایجاد و پرورش خلاقیت و یادگیری کودک از طریق

تجمع یافته‌های پژوهشی، چه نتایجی را برای آموزش زیبایی‌شناسی بر اساس ابعاد تحول کودک مطرح می‌کند؟

روش

این پژوهش از لحاظ هدف از نوع کاربردی، روی آورد پژوهش از نوع کیفی و راهبرد مورد استفاده بر اساس سنتز پژوهی است. سنتز پژوهی، اصطلاحی عمومی است که برای توصیف و جمع‌آوری مجموعه پژوهش‌ها در یک موضوع خاص استفاده می‌شود (رینگ، ریچی، مانداوا و چیپسون، ۲۰۱۱) و با تفسیر پژوهشگران از داده‌های تولیدشده توسط شرکت‌کنندگان در پژوهش درباره تجربه‌های خود (یورنفلد و دیگران، ۲۰۱۳) به دست می‌آید. بنابراین، موضوع آموزش زیبایی‌شناسی در قلمرو تحولی کودک مورد توجه پژوهشگر بوده است و از آنجایی که پژوهش بر اساس تعریف تحلیل محتوای جهت‌دار به منظور توصیف بیشتر پژوهش‌های قبلی درباره یک پدیده است، روش تحلیل محتوای کیفی با روی آورد جهت‌دار انتخاب شده است.

جامعه مورد بررسی، پژوهش‌هایی بود که از تاریخ ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۸ در پایگاه‌های پژوهشی ایرانی و خارجی منتشر شده بود. از مجموع ۵۹ مقاله انتخاب شده، تعدادی از آن‌ها به دلایلی مانند نداشتن ارتباط کافی با زمینه هدف پژوهش، تکرار پژوهش‌ها با عناوین و مطالب مورد نظر، و مناسب نبودن برای تحلیل نهایی از فرایند تحلیل خارج شدند. در نهایت با توجه به ملاک‌های پژوهش و بررسی عناوین، چکیده‌ها و متن کامل، همچنین به اشباع رسیدن داده‌های مورد نیاز، تعداد ۴۱ مقاله با روش هدفمند انتخاب و بررسی شد، که در جدول ۱ آورده شده است.

آموزشی مانند کارهای تجسمی، کار با رویاها، نگارش خلاق، نقاشی و انواع هنر، تاحدی باعث پرورش بعد روانی و رشد معنوی افراد می‌شوند. اتی (۲۰۱۵) نیز در بررسی‌های خود بر اهمیت نقش زیبایی‌شناسی در آموزش الهیات تأکید می‌کند.

با توجه به پژوهش‌های گسترده انجام‌شده در ارتباط با آموزش زیبایی‌شناسی و اهمیت آن در ابعاد مختلف تحول کودک، ضرورت دارد تا این پژوهش‌ها به‌طور نظام‌مند بررسی شده و مؤلفه‌های اصلی و فرعی آموزش زیبایی‌شناسی بر اساس ابعاد تحول کودکی، استخراج، تحلیل و ترکیب شود تا امکان استفاده از این نتایج به‌صورت مطلوب برای پژوهشگران فراهم شود. بنابراین، مسئله پژوهش این است که نتایج پژوهش‌های مختلف در زمینه آموزش زیبایی‌شناسی چه ارتباطی باهم دارند؟ تفاوت و شباهت آن‌ها چیست؟ ارتباط آن با ابعاد تحول کودک چیست و چگونه در ابعاد مختلف تحول کودک، قابل ارائه هستند؟ برای پاسخ به این مسئله و ابعاد آن، توجه به سه عنصر هر نظام آموزشی ضروری است؛ الف) اهداف، که معمولاً بیانگر چیزهایی هستند که از فراگیران انتظار می‌رود، یاد بگیرند (تقی‌پورظهیر، ۱۳۹۴)؛ ب) مؤلفه‌ها؛ اجزای تشکیل‌دهنده یک نظام که به‌منظور انجام فعالیت‌های خاص مورد نظر برای رسیدن به هدف‌های آن نظام انتخاب می‌شوند (فراهانی، ۱۳۷۸)؛ و ج) نتایج آموزشی؛ که تظاهرات واقعی فرد از رویدادهای محیطی در یک زمینه معتبر است (مارش، ۲۰۰۹). بر این اساس، سوال‌های پژوهش به شرح زیر سازماندهی شد:

تجمع یافته‌های پژوهشی، چه اهدافی را برای آموزش زیبایی‌شناسی بر اساس ابعاد تحول کودک مطرح می‌کند؟
تجمع یافته‌های پژوهشی، چه مؤلفه‌هایی را برای آموزش زیبایی‌شناسی بر اساس ابعاد تحول کودک مطرح می‌کند؟

جدول ۱

منبع، عنوان و توضیحات درباره مقاله‌های نمونه پژوهش

ردیف	منبع	عنوان	توضیحات
۱	میسکین، روبسن، ایچینو، گوفین و مونسر، ۲۰۱۸	زیبایی‌شناسی و علم شناختی	زمینه‌های تعامل بین زیبایی‌شناسی فلسفی و علم شناختی بررسی شده است: نقش زیبایی‌شناختی فلسفی روی خلاقیت که تحت تأثیر کار در روان‌شناسی است.
۲	جبرود، راو و شاپیچ، ۲۰۰۳	درک زیبایی از ایده‌های علمی: آموزش تعلیم و تربیت زیبایی‌شناسی	مقاله ترکیبی از مؤلفه‌های اصلی در آموزش زیبایی‌شناسی برای طراحی به کار رفته است و اثربخشی آن در کلاس بررسی شده است.

ردیف	منبع	عنوان	توضیحات
۳	ماندری، ۲۰۱۸	تشکیل موضوعی زیبایی‌شناسی در دبیرستان	نقش مدرسه بر توسعه مهارت‌های زیبایی‌شناختی نو، توانایی تجربه و تفکر و تأثیر آن در محیط آموزشی است.
۴	یورماخر، ۲۰۰۹	به‌سوی نظریه تجربه‌های یادگیری زیبایی‌شناسی	تجربه‌های زیبایی‌شناسی و نقش آن در ایجاد رضایت دانش‌آموزان در یادگیری، افزایش ادراکی، ایجاد معنا و خلاقیت است.
۵	جیرود، تیمون و ویچکیوس، ۲۰۱۰	آموزش و یادگیری علمی برای تجربه تربیتی، زیبایی‌شناختی	تجربه زیبایی‌شناسی موجب پایداری یادگیری مفاهیم علمی می‌شود.
۶	ایزیکویتز-یودی، ۲۰۱۴	محدوده خلاقیت ریاضی و زیبایی‌شناسی در حل مسائل در میان دانش‌آموزان.	بررسی نقش زیبایی‌شناسی (ارزیابی، تولید ایده و انگیزش) در میزان خلاقیت طی روند حل مسائل ریاضی اشاره دارد.
۷	موروی و یورماخر، ۲۰۱۲	استانداردها، نه استانداردهاسازی	هماهنگی تجربه‌های آموزشی و مفهوم شش‌گانه زیبایی‌شناسی (ارتباطات، ریسک‌پذیری، تخیل، تجربه و درک حسی و تعامل فعال) طرح و بررسی شده است.
۸	دناس، کاگرن، دناس و سینکلر کافن، ۲۰۱۱	هنر و آموزش فرهنگی مدارس ابتدای اسلوانی	معلمان مدارس ابتدایی نقش زیبایی‌شناسی را در ارج نهادن به ارزش‌های معنوی و آگاهی از هویت فرهنگی را بسیار مهم و مؤثر می‌دانند
۹	دناس، ۲۰۱۴	اهمیت و نقش آموزش زیبایی‌شناسی در تعلیم و کسب دانش	نقش آموزش زیبایی‌شناسی در کودکان و نوجوانان برای پرورش توانایی لذت بردن از زندگی است.
۱۰	ابرل، ۲۰۱۴	نقش زیبایی‌شناسی ریاضی کودکان	معیارهای زیبایی‌شناختی در دانش‌آموزان، شناسایی و اکتشاف برمی‌انگیزد و باعث هدایت آن‌ها به تسلط بر ارزیابی خود می‌شود.
۱۱	میرالی و اگیتمن، ۲۰۱۹	اهمیت زیبایی با توجه به مربیان آموزش عالی و باورهای آن‌ها	درک زیبایی‌شناسی دانش‌آموزان در دروس نظری می‌تواند آن‌ها را برای شهروندی مؤثر بودن در جامعه آماده سازد و باعث افزایش سطح عملکرد یادگیرندگان شود.
۱۲	مون و دیگران، ۲۰۱۳	انتشارات تصورات اجتماعی: هنر، تجربه زیبایی‌شناسی و شهروندی در آموزش و پرورش	تجربه‌های زیبایی‌شناسی به‌عنوان وسیله‌ای برای بیداری و آگاهی دانش‌آموزان برای پیشرفت ارزش‌های دموکراتیک است.
۱۳	کو و چو، ۲۰۱۴	زیبایی در دوران تحصیلات ابتدایی، ترکیب ابزارهای تکنولوژی در موسیقی، هنرهای تجسمی و بازی کودکان	ابزارهای تکنولوژی در هنرهای تجسمی، کیفیت و کارایی در انگیزه یادگیری کودکان را تسهیل کرده و باعث سهولت یادگیری در کودکان می‌شود.
۱۴	اتی، ۲۰۱۵	اهمیت زیبایی‌شناسی در آموزش الهیات	زیبایی‌شناسی پیوند میان روابط انسانی با آیین مذهبی و ابزاری برای رساندن پیام خداوند است.
۱۵	رمدانی و رمزروپ، ۲۰۱۵	بازپرداخت آموزش از طریق زیبایی‌شناسی	روند تفاسیر دانش‌آموزان قبل و بعد از به‌کارگیری تفکر و درک حسی از زیبایی در برنامه‌های تحصیلی گزارش شده است.
۱۶	چوی و سوچر، ۲۰۱۶	زیبایی‌شناسی: چشم‌انداز کره و اتریش	بین آموزش زیبایی‌شناسی و انسان‌نگری، رابطه قوی وجود دارد.
۱۷	باهاتراچریا و ساهو، ۲۰۱۳	پیااده‌سازی ارزش هنر و زیبایی در برنامه درسی دانش‌آموزان مدارس متوسطه	توجه به ارزش زیبایی‌شناسی و هنر در برنامه درسی و همچنین به‌کارگیری آن توسط معلمان، در کلاس درس انجام گرفته است.
۱۸	دیتریچ، ۲۰۱۷	آموزش زیبایی‌شناسی، آموزه‌های آموزشی	آموزش زیبایی‌شناسی نه‌تنها به هنر و فرهنگ و ارتباط این دو مرتبط است بلکه به روابط زیبایی‌شناسی فرد و جامعه اشاره دارد.
۱۹	سینکلر، ۲۰۰۸	توجه به زیبایی‌شناسی در کلاس درس ریاضی	زیبایی‌شناسی را می‌توان به‌عنوان حس تناسب تعریف کرد که شناخت را در هم می‌آمیزد و احساس‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد و اجزای اساسی پاسخ‌های زیبایی‌شناسی هستند.
۲۰	متقی، حیدری و میرحیدری، ۱۳۹۵	رهاسازی تخیل و تجربه معنادار، روی‌آورد نوین ماکسین‌گرین به تربیت زیبایی‌شناسی	تأکید بر تخیل و آزاد گذاشتن فراگیر در تخیل، ابزار انتقال ادراک، تجربه زیستی و بستر خلاقیت، عاملی تأمل‌برانگیز در فرایند یادگیری است.

ردیف	منبع	عنوان	توضیحات
۲۱	انصاری و دیگران، ۱۳۹۳	تحلیلی بر نظریه تجربه زیبایی‌شناسی جان دیویی	در تجربه زیبایی‌شناسی، عوامل مؤثر و هنرمندانه‌ای مانند احساس، ابراز و تخیل در کنار خردورزی از اجزای ضروری تربیت به‌شمار می‌آید و موجب برانگیختن حساسیت و همدردی بین افراد می‌شود.
۲۲	زیباکلام و قاسمی، ۱۳۹۱	نگاه زیباشناسانه در آراء تربیتی وایتهد	نقش هنر در تعلیم و تربیت از لحاظ ساختاری و از لحاظ مفهومی بررسی شده است.
۲۳	سعیدی و دارابی، ۱۳۹۳	بازنمایی ماهیت زیبایی‌شناسی از دیدگاه قرآن و حدیث	الگوی زیبایی‌شناسی از ماهیت سلسله مراتبی برخوردار است و اوج تعالی در شناخت ذات باری تعالی است که زیبای مطلق است.
۲۴	غلامحسینی فریز هندی، مهران و موسوی، ۱۳۹۳	بررسی میزان تأکید دبیران بر پرورش حس زیبایی‌شناسی دانش‌آموزان پسر دوره اول متوسطه	مؤلفه‌های زیبایی‌شناسی و نقش معلمان در پرورش حس زیبایی‌شناسی در دانش‌آموزان بررسی شده است.
۲۵	گرمایی، ۱۳۹۲	مبانی زیبایی‌شناسی در ماهیت برنامه درسی	بین زیبایی‌شناختی و هنر و برنامه درسی دو نوع نسبت مستتر است. اول، آموزش خود زیبایی‌شناسی و دوم به تلفیق زیبایی‌شناسی و هنر با کل برنامه درسی اشاره دارد.
۲۶	هاشم‌نژاد، ۱۳۹۵	بررسی تطبیقی تعریف فارابی از زیبایی با تعریف مشهور و برجسته متقدم و متأخر	تعریف فارابی زیبایی یعنی تحقیق وجود برتر و کمال نهایی در هر پدیده‌ای اعم از طبیعی و مصنوعی در این پژوهش نشان داده شده است.
۲۷	هاشم‌نژاد و نعمتی، ۱۳۹۰	زیبایی‌شناسی در فلسفه صدرالمتألهین	به نظر صدرالمتألهین، زیبایی صورت یا امری تحسین‌برانگیز است؛ منشاء زیبایی جمیل مطلق است؛ آثار زیبایی، لذت‌بخشی، ایجاد دوستی و عشق، اعجاب، و تحسین برانگیزی است.
۲۸	سلمانی و شاملو، ۱۳۹۱	نسبت اخلاق و زیبایی در اندیشه شیلر	هدف تربیت اخلاقی یا همان آموزش زیباشناختی، رسیدن به هماهنگی آرمانی و پرورش دانه کمال و وحدت در هر انسان است.
۲۹	ساداتی و مهرمحمدی، ۱۳۹۴	نمادگی اثر هنری: تبیین نظریه نمادپردازی سوزانه لنگر	نمادهای نمودی که همچون اثر هنری به‌منظور بیان احساس‌ها و عواطف است، در هنر نماد احساس است.
۳۰	مهرمحمدی، ۱۳۹۰	تبیین چرخش زیباشناسانه در تعلیم و تربیت (درس‌های خرد و کلان برای بهبود کیفیت آموزش با الهام از عالم هنر)	نقش معلم فکور با روی‌آورد زیباشناسانه مستلزم به‌کارگیری ظرفیت منحصر به فرد ادراک متخیلانیه موقعیت‌های یاددهی-یادگیری است.
۳۱	گرمایی، ملکی، بهشتی و افهمی، ۱۳۹۴	طراحی و اعتباریابی الگوی بومی برنامه درسی دوره ابتدایی مبتنی بر مؤلفه‌های زیبایی‌شناسی و هنر	نقش زیبایی‌شناسی در برنامه درسی دارای سه بخش مبانی، اصول و عناصر بررسی شده است.
۳۲	جاکوپسن و ویکمن، ۲۰۰۸	نقش تجربه زیبایی‌شناسی در علوم ابتدایی	بررسی چگونگی تجربه‌های زیبایی‌شناسی و لذت بردن زمانی اتفاق می‌افتد که دانش‌آموزان علم را فرا می‌گیرند و چگونه قضاوت‌های زیباشناسانه را به اجرا می‌گذارند.
۳۳	آدم‌زاده، سرمدی، فرج‌اللهی و اسماعیلی، ۱۳۹۶	از معرفت‌شناسی علامه طباطبایی تا تفکر چندوجهی در تربیت زیباشناختی با نگاهی به قرآن کریم	حاصل تفکر در تربیت زیباشناختی، توجه توأمان به عقل و اندیشه، عاطفه و ایمان و حق‌پذیری است.
۳۴	دهقانی، غفاری و حکیم‌زاده، ۱۳۹۵	بررسی مبانی نظری اندیشه‌های آیزنر و دلالت‌های تربیتی آن: با نقدی بر نظرات وی	ضرورت اهمیت تربیت هنری بر اساس میزان کمک آن به آموزش دروس و رشد و درک ارزش‌های زیبایی‌شناسی بوده و باید مورد ارزیابی قرار گیرد.
۳۵	حسن‌زاده و بهشتی، ۱۳۹۳	روی‌آورد، مبانی، اهداف، روش‌ها و محتوای تربیت زیبایی‌شناسی از دیدگاه علامه جعفری	اهداف تربیت زیبایی‌شناختی عبودیت و قربه‌الی‌الله است.

ردیف	منبع	عنوان	توضیحات
۳۶	سعیدی رضوانی و صابری، ۱۳۹۱	کاربرد زیباگرایی و هنر در تربیت دینی	مفهوم زیبایی‌شناسی به زیبایی مطلق خداوند برمی‌گردد و گرایش به زیبایی ریشه فطری داشته و اساس هنر و خلق آثار هنری نیز جلوه بارز زیبایی است.
۳۷	نواب، ۱۳۹۳	نسبت هنر با تعلیم و تربیت اخلاقی از نگاه آیریس مرداک	هنر به واسطه استفاده از خیال، توان دیدن حقیقت و توجه به واقعیت را پیدا می‌کند.
۳۸	ادیواگم و انتی، ۲۰۰۹	یادگیری: نقش زیبایی‌شناسی در آموزش	هدف آموزش هنر در کودکان، تمرکز داشتن و ارتقاء خلاقیت از طریق زیبایی‌شناسی است که در نتیجه، موجب افزایش یادگیری آن‌ها می‌شود.
۳۹	فلاح، صفری و یوسف فرحنگ، ۱۳۹۰	تأثیر آموزش با روی آورد تربیت هنری بر فعالیت‌های هنری و مهارت‌های فرایندی دانش‌آموزان پایه چهارم	دانش آموزانی که با روش تربیت هنری آموزش دیده بودند نسبت به آموزش سنتی، هم از لحاظ فعالیت‌های هنری و هم از لحاظ مهارت‌های فرایندی، عملکرد بهتری داشتند.
۴۰	انتظامی، سیف‌نراقی و نادری، ۱۳۹۶	عملکرد تربیت هنری بر عناصر برنامه درسی در درس علوم تجربی پایه ششم ابتدایی	به کارگیری مؤلفه‌های تربیت هنری و زیبایی‌شناسی، در کلاس موجب ارتقاء سطح یادگیری و نوآوری دانش‌آموزان می‌شود.
۴۱	دادستان، محسن علیق، رسول‌زاده طباطبایی، آذربایجانی و بیات، ۱۳۸۹	قصه‌گویی و تحول مفهوم خدا در کودکان ایرانی و لبنانی	قصه‌گویی بر تحول مفهوم خداوند و همه مؤلفه‌های آن تأثیر مثبت دارد.

گروه‌های مورد بررسی حضور داشت، شناسایی شد؛ سپس از طریق آن، امکان دستیابی به سایر مقاله‌ها فراهم شد. در معیار اطمینان‌پذیری از روش کفایت اجماعی^۷ استفاده شد. به این ترتیب که در جلسه‌ای با اساتید، درباره روند انجام پژوهش ارائه شده و نحوه بهبود کار در مورد طراحی چارچوب نظری کشف شده، پس‌خوراندهایی^۸ دریافت شد. در معیار تأییدپذیری، از روش نگارش یادداشت‌های تأملی^۹ استفاده شد. این یادداشت‌ها بیانگر یادداشت‌های شخصی پژوهشگر در حین کار است. هدف از نوشتن این یادداشت‌ها، آگاهی یافتن از تعصباتی بود که امکان داشت به صورت ناهشیار در نوشتن و تحلیل‌های پژوهشگر اتفاق بیافتد و در نتایج پژوهش تأثیر بگذارد. بنابراین، مدل ارائه شده از قابلیت اعتماد برخوردار است.

یافته‌ها

از میان ۴۱ پژوهش بررسی شده در این پژوهش، نتایج

پس از استخراج و پالایش پایه‌های نظری و مضامین اصلی داده‌ها از منابع مورد استفاده، کدگذاری محوری با مرتب کردن، درآمیختن و سازماندهی انبوهی از داده‌ها انجام گرفت. سپس طبقه‌بندی، تحلیل و ترکیب نتایج در یک چارچوب مفهومی و همه‌جانبه ارائه شد.

برای بررسی اعتماد داده‌ها، چهار معیار قابلیت اعتماد^۱ یا باورپذیری^۲، اطمینان‌پذیری^۳، تأییدپذیری^۴ و انتقال‌پذیری^۵ (محمدپور، ۱۳۹۷) مورد استفاده قرار گرفت. برای دستیابی به قابلیت اعتماد، از روش توصیف توسط همتایان^۶ استفاده شد. بدین صورت که بخش‌هایی از تحلیل در اختیار ۳ نفر از دانشجویان دکتری که از این روش استفاده کرده بودند، قرار گرفت تا مجدداً کدگذاری کنند و از این طریق، پژوهشگر از روند کدگذاری و عدم سوگیری در تحلیل‌های ابتدایی آگاهی یابد. به‌منظور برآورد معیار انتقال‌پذیری، روش نمونه‌برداری هدفمند مورد استفاده قرار گرفت. بر مبنای این روش، ابتدا مقاله‌ای که به‌عنوان هسته در هریک از

1. credibility
2. prolonged Engagement
3. auditing

4. qualitative objectivity
5. applicability
6. peer debriefing

7. consensual adequacy
8. feedback
9. reflective journals

با توجه به استنتاج‌های به‌دست آمده از نتایج پژوهش‌های نمونه مورد بررسی، اهداف آموزش زیبایی‌شناسی بر اساس ابعاد تحول کودک در جدول ۲ آورده شده است.

حاصل در چهار مقوله از جنبه‌های تحولی برای پاسخ به سوال‌ها طبقه‌بندی شده‌اند که عبارتند از: تحول شخصیتی، تحول معنوی، تحول اجتماعی و تحول شناختی.

جدول ۲

اهداف آموزش زیبایی‌شناسی بر اساس ابعاد تحول کودک

ردیف	منبع	اهداف	طبقه
۱	حسن‌زاده و بهشتی، ۱۳۹۳؛ رمدانی و رمزروپ، ۲۰۱۵	هماهنگی نیروهای درونی	تحول شخصیتی
۲	ابرل، ۲۰۱۴	تسلط بر خود	
۳	دیتریچ، ۲۰۱۷	تهذیب خود	
۴	اتی، ۲۰۱۵	کسب دانش الهی	تحول معنوی
۵	جوی و سوچر، ۲۰۱۶؛ سلمانی و شاملو، ۱۳۹۱	رشد و پرورش انسان	
۶	زیباکلام و قاسمی، ۱۳۹۱	رسیدن به سطح بالای شناخت	
۷	حسن‌زاده و بهشتی، ۱۳۹۳؛ دادستان و دیگران، ۱۳۸۹؛ سعیدی و دارابی، ۱۳۹۳؛ صابری و سعیدی‌رضوانی، ۱۳۹۱؛ هاشم‌نژاد و نعمتی، ۱۳۹۰	شناخت مطلق خدا	
۸	انصاری و دیگران، ۱۳۹۳؛ باهاتراچریا و ساهو، ۲۰۱۳	درک و فهم ارزش‌ها	
۹	ایزیکویتز-یودی، ۲۰۱۴؛ کو و چو، ۲۰۱۴؛ گرمابی، ۱۳۹۴	تولید انگیزش	تحول اجتماعی
۱۰	هاشم‌نژاد و نعمتی، ۱۳۹۰	اعجاب و تحسین‌برانگیزی	
۱۱	هاشم‌نژاد و نعمتی، ۱۳۹۰	ایجاد عشق و دوستی	
۱۲	آدم‌زاده و دیگران، ۱۳۹۶؛ صابری و سعیدی‌رضوانی، ۱۳۹۱	از خودگذشتگی	
۱۳	انصاری و دیگران، ۱۳۹۳	برانگیختن همدردی و حساسیت	
۱۴	ادیولگم و انتی، ۲۰۰۹؛ انتظامی و دیگران، ۱۳۹۵؛ جبرود و دیگران، ۲۰۰۲؛ فلاح و دیگران، ۱۳۹۰؛ کو و چو، ۲۰۱۴؛ میرالی و اگیتمن، ۲۰۱۹	تقویت یادگیری، توسعه فرایند یادگیری و ارتقاء سطح یادگیری	تحول شناختی
۱۵	ایزیکویتز-یودی، ۲۰۱۴؛ جبرود و دیگران، ۲۰۰۲	تولید ایده و بینش جدید	
۱۶	انصاری و دیگران، ۱۳۹۳؛ ایزیکویتز-یودی، ۲۰۱۴؛ مهرمحمدی، ۱۳۸۸	ارزیابی و قضاوت	
۱۷	ایزیکویتز-یودی، ۲۰۱۴؛ دادستان و دیگران، ۱۳۸۹؛ گرمابی، ۱۳۹۲؛ گرمابی، ۱۳۹۴؛ مهرمحمدی، ۱۳۹۰	یادگیری توأم با جذابیت	
۱۸	ادیولگم و انتی، ۲۰۰۹؛ دادستان و دیگران، ۱۳۸۹؛ فلاح و دیگران، ۱۳۹۰	ارتقاء سطح فرایندهای مهارتی و هنری	

بالای شناخت، و شناخت مطلق خدا)، در طبقه تحول اجتماعی، شش هدف (درک و فهم ارزش‌ها^۳، تولید انگیزش، اعجاب و تحسین‌برانگیزی^۴، ایجاد عشق و دوستی، از خودگذشتگی^۵، و برانگیختن همدردی و حساسیت) و در طبقه شناختی، پنج هدف (تقویت یادگیری، توسعه فرایند یادگیری و ارتقاء سطح یادگیری تولید ایده و بینش جدید، ارزیابی و

بر اساس جدول ۲، اهداف زیبایی‌شناسی در ابعاد تحول کودک در چهار طبقه شخصیتی، معنوی، اجتماعی و شناختی قرار می‌گیرند. بدین ترتیب که در طبقه تحول شخصیتی، سه هدف (هماهنگی نیروهای درونی، تسلط بر خود^۱ و تهذیب خود^۲)، در طبقه تحول معنوی، چهار هدف (کسب دانش الهی، رشد و پرورش انسان، رسیدن به سطح

1. self-mastery
2. self-purification

3. understanding values
4. wonderful and admirable

5. sacrifice

قضاوت، یادگیری توأم با احساس دلنشینی و جذابیت، و ارتقاء سطح فرایندهای مهارتی و هنری) مشخص شده است. با توجه به داده‌های به‌دست‌آمده از نتایج پژوهش‌ها، مؤلفه‌های آموزش زیبایی‌شناسی بر اساس ابعاد تحول کودک در جدول ۳ آورده شده است.

جدول ۳

مؤلفه‌های آموزش زیبایی‌شناسی براساس ابعاد تحول کودک

ردیف	منبع	مؤلفه‌ها	طبقه
۱	غلامحسینی فریز هندی و دیگران، ۱۳۹۳	کنجکاوی	تحول شخصیتی
۲	آدم‌زاده و دیگران، ۱۳۹۶؛ انصاری و دیگران، ۱۳۹۳؛ دناس، ۲۰۱۴؛ سینکلر، ۲۰۰۸؛ غلامحسینی فریز هندی و دیگران، ۱۳۹۳	هماهنگی و موزونی و حسن تناسب	
۳	غلامحسینی فریز هندی و دیگران، ۱۳۹۳	دقت و توجه	
۴	انتظامی و دیگران، ۱۳۹۵؛ انصاری و دیگران، ۱۳۹۳؛ غلامحسینی فریز هندی و دیگران، ۱۳۹۳؛ گرمابی، ۱۳۹۴؛ نواب، ۱۳۹۳؛ متقی و دیگران، ۱۳۹۵؛ مورو و یورماخر، ۲۰۱۲؛ مهرمحمدی، ۱۳۹۰؛ هاشم‌نژاد و نعمتی، ۱۳۹۰	تخیل (به‌عنوان ابزاری برای ادراک)	
۵	غلامحسینی فریز هندی و دیگران، ۱۳۹۳؛ گرمابی، ۱۳۹۴؛ مهرمحمدی، ۱۳۹۰	انعطاف‌پذیری	
۶	جبرود و دیگران، ۲۰۰۲؛ مورو و یورماخر، ۲۰۱۲؛ میرالی و اگیتمن، ۲۰۱۹؛ میسکین و دیگران، ۲۰۱۸؛ نواب، ۱۳۹۳	ادراک حسی	
۷	غلامحسینی فریز هندی و دیگران، ۱۳۹۳	دقت و توجه	تحول معنوی
۸	انصاری و دیگران، ۱۳۹۳	خودآگاهی	
۹	دادستان و دیگران، ۱۳۸۹؛ صابری و سعیدی رضوانی، ۱۳۹۱	همسانی با فطرت انسانی	
۱۰	غلامحسینی فریز هندی و دیگران، ۱۳۹۳	کنجکاوی	
۱۱	آدم‌زاده و دیگران، ۱۳۹۶؛ انصاری و دیگران، ۱۳۹۳؛ دناس، ۲۰۱۴؛ سینکلر، ۲۰۰۸؛ غلامحسینی فریز هندی و دیگران، ۱۳۹۳	هماهنگی و موزونی و حسن تناسب	
۱۲	انتظامی و دیگران، ۱۳۹۵؛ انصاری و دیگران، ۱۳۹۳؛ غلامحسینی فریز هندی و دیگران، ۱۳۹۳؛ گرمابی، ۱۳۹۴؛ متقی و دیگران، ۱۳۹۵؛ مورو و یورماخر، ۲۰۱۲؛ مهرمحمدی، ۱۳۹۰؛ نواب، ۱۳۹۳؛ هاشم‌نژاد و نعمتی، ۱۳۹۰	تخیل (به‌عنوان ابزاری برای ادراک)	
۱۳	دادستان و دیگران، ۱۳۸۹؛ میسکین و دیگران، ۲۰۱۸؛ دهقانی و دیگران، ۱۳۹۵؛ کو و چو، ۲۰۱۴	اشکال هنر	
۱۴	مورو و یورماخر، ۲۰۱۲	برقراری ارتباط	
۱۵	مورو و یورماخر، ۲۰۱۲	ریسک‌پذیری	
۱۶	ساداتی و مهرمحمدی، ۱۳۹۴؛ صابری و سعیدی رضوانی، ۱۳۹۱	نمادها برای بیان احساس‌ها و عواطف	
۱۷	ادیو، اگم و انتی، ۲۰۰۹؛ انتظامی و دیگران، ۱۳۹۵؛ ایزیکویتز-یودی، ۲۰۱۴؛ حسن‌زاده و بهشتی، ۱۳۹۳؛ غلامحسینی فریز هندی و دیگران، ۱۳۹۳؛ گرمابی، ۱۳۹۴؛ متقی و دیگران، ۱۳۹۵؛ مهرمحمدی، ۱۳۹۰؛ میرالی و اگیتمن، ۲۰۱۹؛ میسکین و دیگران، ۲۰۱۸؛ یورماخر، ۲۰۰۹	خلاقیت و نوآوری	
۱۸	سلمانی و شاملو، ۱۳۹۱؛ کو و چو، ۲۰۱۴	بازی	
۱۹	غلامحسینی فریز هندی و دیگران، ۱۳۹۳؛ گرمابی، ۱۳۹۴؛ مهرمحمدی، ۱۳۹۰	انعطاف‌پذیری	
۲۰	انتظامی و دیگران، ۱۳۹۵؛ انصاری و دیگران، ۱۳۹۳؛ غلامحسینی فریز هندی و دیگران، ۱۳۹۳؛ گرمابی، ۱۳۹۴؛ متقی و دیگران، ۱۳۹۵؛ مورو و یورماخر، ۲۰۱۲؛ مهرمحمدی، ۱۳۹۰؛ نواب، ۱۳۹۳؛ هاشم‌نژاد و نعمتی، ۱۳۹۰	تخیل (به‌عنوان ابزار برای ادراک)	

ردیف	منبع	مؤلفه‌ها	طبقه
۲۱	غلامحسینی فریز هندی و دیگران، ۱۳۹۳	دقت و توجه	
۲۲	غلامحسینی فریز هندی و دیگران، ۱۳۹۳؛ زیباکلام و قاسمی، ۱۳۹۱	فعال بودن و پویایی	
۲۳	دادستان و دیگران، ۱۳۸۹؛ دهقانی و دیگران، ۱۳۹۵؛ کو و چو، ۲۰۱۴؛ میسکین و دیگران، ۲۰۱۸	اشکال هنر	
۲۴	ادیواگم و انتی، ۲۰۰۹؛ انتظامی و دیگران، ۱۳۹۵؛ ایزیکویتز-یودی، ۲۰۱۴؛ حسن‌زاده و بهشتی، ۱۳۹۳؛ غلامحسینی فریز هندی و دیگران، ۱۳۹۳؛ گرمایی، ۱۳۹۴؛ متقی و دیگران، ۱۳۹۵؛ مهرمحمدی، ۱۳۹۰؛ میرالی و اگیتمن، ۲۰۱۹؛ میسکین و دیگران، ۲۰۱۸؛ یورماخر، ۲۰۰۹	خلاقیت و نوآوری	
۲۵	دادستان و دیگران، ۱۳۸۹؛ دهقانی و دیگران، ۱۳۹۵؛ کو و چو، ۲۰۱۴؛ میسکین و دیگران، ۲۰۱۸	اشکال هنر	
۲۶	گرمایی، ۱۳۹۴	متنوع‌سازی	
۲۷	سلمانی و شاملو، ۱۳۹۱؛ کو و چو، ۲۰۱۴	بازی	
۲۸	انصاری و دیگران، ۱۳۹۳	خودآگاهی	تحول شناختی
۲۹	غلامحسینی فریز هندی و دیگران، ۱۳۹۳؛ زیباکلام و قاسمی، ۱۳۹۱	فعال بودن و پویایی	
۳۰	غلامحسینی فریز هندی و دیگران، ۱۳۹۳؛ گرمایی، ۱۳۹۴؛ مهرمحمدی، ۱۳۹۰	انعطاف‌پذیری	
۳۱	غلامحسینی فریز هندی و دیگران، ۱۳۹۳	دقت و توجه	
۳۲	انتظامی و دیگران، ۱۳۹۵؛ انصاری و دیگران، ۱۳۹۳؛ غلامحسینی فریز هندی و دیگران، ۱۳۹۳؛ گرمایی، ۱۳۹۴؛ متقی و دیگران، ۱۳۹۵؛ موروی و یورماخر، ۲۰۱۲؛ مهرمحمدی، ۱۳۹۰؛ نواب، ۱۳۹۳؛ هاشم‌نژاد و نعمتی، ۱۳۹۰	تخیل (به‌عنوان ابزار برای ادراک)	
۳۳	ابرل، ۲۰۱۴؛ میسکین و دیگران، ۲۰۱۸	برانگیختگی در جهت اکتشاف	
۳۴	موروی و یورماخر، ۲۰۱۲	ریسک‌پذیری	

تخیل (به‌عنوان ابزاری برای ادراک)، دقت و توجه، فعال بودن و پویایی، و اشکال هنر) و در طبقه شناختی، ۱۱ مؤلفه (خلاقیت و نوآوری، اشکال هنر، متنوع‌سازی، بازی، خودآگاهی، فعال بودن و پویایی^۱، انعطاف‌پذیری، دقت و توجه، تخیل (به‌عنوان ابزار برای ادراک)، برانگیختگی در جهت اکتشاف^۲، و ریسک‌پذیری) قرار دارد. برخی از این مؤلفه‌ها در دو طبقه یا بیشتر قرار دارند که نشانگر نقش مهم آن‌ها در آموزش زیبایی‌شناسی در ابعاد مختلف تحول کودک است.

در پاسخ به سوال ۳ و نتایج به‌دست آمده از پژوهش‌های مورد بررسی، نتایج آموزش زیبایی‌شناسی بر اساس ابعاد تحول کودک در جدول ۴ آورده شده است.

همچنین بر اساس داده‌های جدول ۳، مؤلفه‌های زیبایی‌شناسی بر اساس ابعاد تحول کودک در چهار طبقه شخصیتی، معنوی، اجتماعی و شناختی قرار می‌گیرند. بدین ترتیب که در طبقه تحول شخصیتی، شش مؤلفه (شامل کنجکاوی^۱، هماهنگی و موزونی^۲ و حسن تناسب^۳، دقت و توجه^۴، تخیل^۵ (به‌عنوان ابزاری برای ادراک)، انعطاف‌پذیری^۶، و ادراک حسی)، در طبقه تحول معنوی، هفت مؤلفه (دقت و توجه، خودآگاهی^۷، همسانی با فطرت انسانی^۸، کنجکاوی، هماهنگی و موزونی و حسن تناسب، تخیل (به‌عنوان ابزاری برای ادراک)، و اشکال هنر)، در طبقه تحول اجتماعی، ۱۰ مؤلفه (برقراری ارتباط، ریسک‌پذیری^۹، نمادها برای بیان احساس‌ها و عواطف، خلاقیت و نوآوری، بازی^{۱۰}، انعطاف‌پذیری،

1. curiosity
2. harmony
3. good fit
4. care and attention

5. imagination
6. flexibility
7. self-awareness
8. consistency with human nature

9. risk taking
10. play
11. dynamics
12. excitement for exploration

جدول ۴

نتایج آموزش زیبایی‌شناسی بر اساس ابعاد تحول کودک

ردیف	منبع	نتایج	طبقه	
۱	دناس، ۲۰۱۴؛ دیتریچ، ۲۰۱۷	توسعه شخصیت	تحول شخصیتی	
۲	ابرل، ۲۰۱۴؛ جاکوپسن و ویکمن، ۲۰۰۸؛ مهرمحمدی، ۱۳۹۰	قضاوت درباره خود		
۳	دهقانی و دیگران، ۱۳۹۵؛ سینکلر، ۲۰۰۸؛ گرمایی، ۱۳۹۴؛ یورماخر، ۲۰۰۹	حس رضایتمندی		
۴	جاکوپسن و ویکمن، ۲۰۰۸؛ دادستان و دیگران، ۱۳۸۹؛ دناس، ۲۰۱۴؛ رمدانی و رمزروپ، ۲۰۱۵؛ ماندری، ۲۰۱۸؛ مهرمحمدی، ۱۳۹۰؛ هاشم‌نژاد و نعمتی، ۱۳۹۰	لذت بخشی و خوشایندی	تحول اجتماعی	
۵	کو و چو، ۲۰۱۴	ارتباط عاطفی		
۶	جیرود و دیگران، ۲۰۱۰	علاقه و هیجان		
۷	انصاری و دیگران، ۱۳۹۳؛ سینکلر، ۲۰۰۸	توسعه تعامل‌های اجتماعی		
۸	اتی، ۲۰۱۴؛ دتريچ، ۲۰۱۷؛ کو و چو، ۲۰۱۴	روابط بین فردی		
۹	مون و دیگران، ۲۰۱۳	تحمل دیدگاه‌های مختلف		
۱۰	میرالی و اگیتمن، ۲۰۱۹	شهروند مؤثر		
۱۱	مون و دیگران، ۲۰۱۳	ارج نهادن به ارزش‌های دمکراتیک		
۱۲	حسن‌زاده و بهشتی، ۱۳۹۳؛ دناس و دیگران، ۲۰۱۱	آگاهی هویت فرهنگی		تحول معنوی
۱۳	چوی و سوچر، ۲۰۱۶؛ دناس و دیگران، ۲۰۱۱؛ هاشم‌نژاد، ۱۳۹۵	ارزش‌های معنوی و فرهنگی		
۱۴	میرالی و اگیتمن، ۲۰۱۹؛ مون و دیگران، ۲۰۱۳	افزایش سطح عملکردی از راه بیداری و آگاهی		تحول شناختی
۱۵	جیرود و دیگران، ۲۰۱۰	پایداری مفاهیم علمی		
۱۶	جیرود و دیگران، ۲۰۱۰	بازخورد جدید نسبت به جهان		
۱۷	کو و چو، ۲۰۱۴	ظهور ارتقاء عملکرد کودکان در بازی		
۱۸	ابرل، ۲۰۱۴؛ آدم‌زاده و دیگران، ۱۳۹۶؛ ایزیکویتز-بودی، ۲۰۱۴؛ ماندری، ۲۰۱۸	تفکر ابزاری برای تحقق تعقل و رسیدن به عواطف و احساسات		
۱۹	آدم‌زاده و دیگران، ۱۳۹۶؛ حسن‌زاده و بهشتی، ۱۳۹۳؛ سلمانی و شاملو، ۱۳۹۱	پرورش عقلانیت		

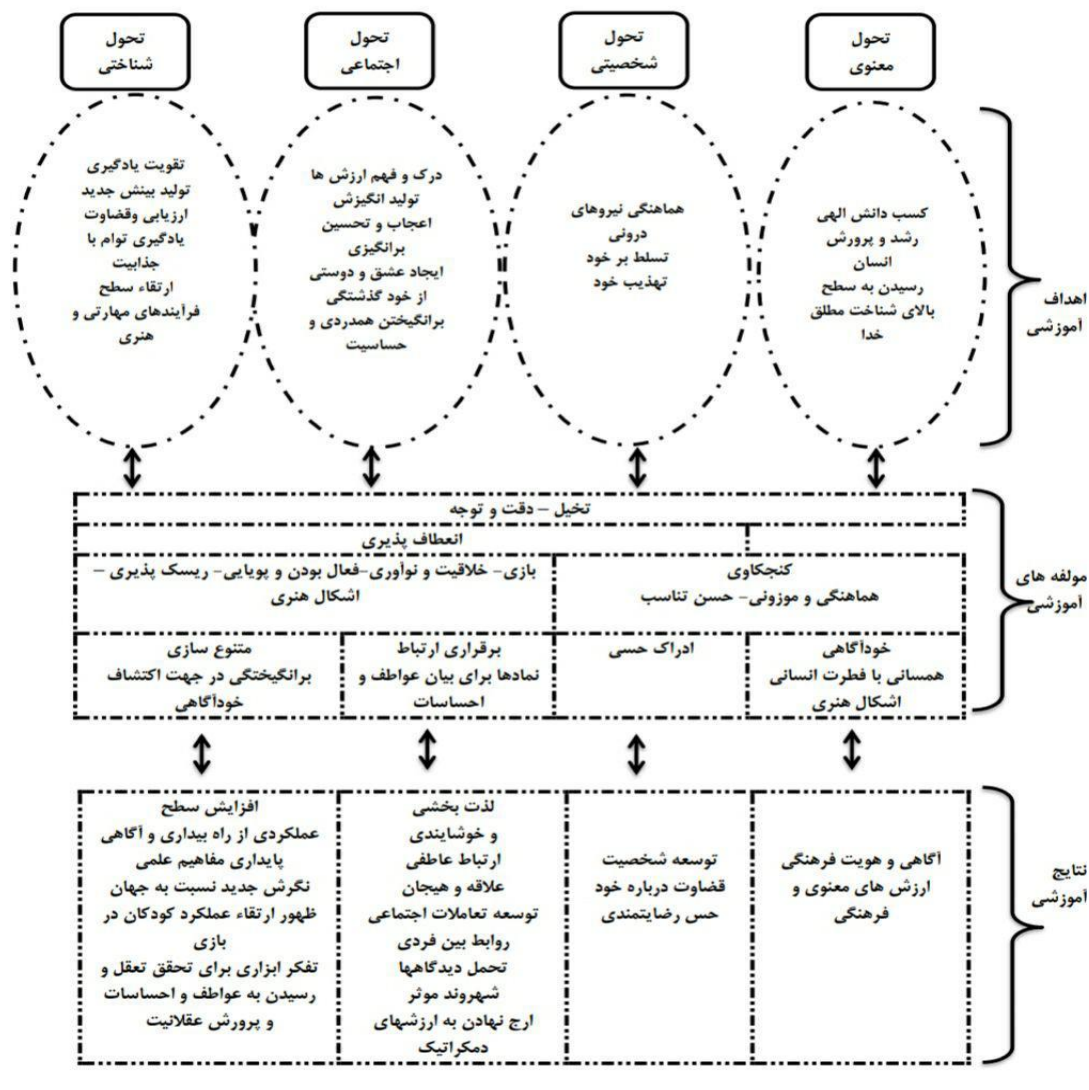
نهادن به ارزش‌های دمکراتیک)، در طبقه تحول معنوی، دو نتیجه (آگاهی هویت فرهنگی، ارزش‌های معنوی و فرهنگی) و در طبقه تحول شناختی، شش نتیجه (افزایش سطح عملکردی از راه بیداری و آگاهی، پایداری مفاهیم علمی، بازخورد جدید نسبت به جهان، ظهور ارتقاء عملکرد کودکان در بازی، تفکر ابزاری برای تحقق تعقل و رسیدن به احساس‌ها عواطف، و پرورش عقلانیت) قرار دارد.

با توجه به جدول ۴، نتایج آموزش زیبایی‌شناسی بر اساس ابعاد تحول کودک در چهار طبقه شخصیتی، معنوی، اجتماعی و شناختی قرار گرفت. بدین ترتیب که در طبقه تحول شخصیتی، چهار نتیجه (توسعه شخصیت^۱، قضاوت از خود^۲، حس رضایتمندی^۳، و لذت بخشی و خوشایندی^۴)، در طبقه تحول اجتماعی، هفت نتیجه (ارتباط عاطفی^۵، علاقه و هیجان^۶، توسعه تعامل‌های اجتماعی^۷، روابط بین فردی، تحمل دیدگاه‌های مختلف، شهروند مؤثر، و ارج

1. character development
2. judging by yourself
3. sense of satisfaction

4. enjoyable and enjoyable
5. emotional connection
6. interest and excitement

7. developing social interactions
8. fostering rationality

شکل ۱. الگوی عناصر زیبایی‌شناسی در قلمرو ابعاد تحول کودک بر اساس تجمیع پژوهش‌ها

بر اساس شکل ۱، در تحول معنوی، اهداف شامل رشد و پرورش انسان و رسیدن به شناخت مطلق خداوند است. مؤلفه‌های آن نیز عبارتند از: تخیل، دقت و توجه، کنجکاوی، خودآگاهی، و همسانی با فطرت انسانی از طریق اشکال هنری شکل گرفته. آنچه در نتایج فراگیران بر اساس پژوهش‌های انجام‌شده قابل مشاهده است، ارزش‌های معنوی و فرهنگی، و هویت فرهنگی است. اهداف آموزشی در تحول شخصیتی عبارتند از: همانگی نیروهای درونی، تسلط بر خود و تهذیب خود با تکیه بر مؤلفه‌های کنجکاوی، همانگی و موزونی و حسن تناسب، دقت و توجه، تخیل (به‌عنوان ابزاری برای ادراک)، انعطاف‌پذیری، و ادراک حسی. نتایج این آموزش بر اساس یافته‌های پژوهش نشانگر توسعه شخصیت، قضاوت از خود، و حس رضایت در افراد است. در تحول اجتماعی، اهداف شامل درک و فهم ارزش‌ها، تولید انگیزش، اعجاب و تحسین برانگیزی، ایجاد عشق و دوستی، از خودگذشتگی، برانگیختن همدردی و حساسیت هستند. با تقویت مؤلفه‌های برقراری ارتباط، ریسک‌پذیری، نمادها برای بیان احساسات و عواطف، خلاقیت و نوآوری، بازی، انعطاف‌پذیری،

همانگی، همانگی و موزونی و حسن تناسب، دقت و توجه، کنجکاوی، همانگی و موزونی - حسن تناسب، کنجکاوی، بازی - خلاقیت و نوآوری - فعال بودن و بویایی - ریسک‌پذیری - اشکال هنری، متنوع سازی، برانگیختگی در جهت اکتشاف خودآگاهی، برقراری ارتباط، نمادها برای بیان عواطف و احساسات، ادراک حسی، خودآگاهی، همسانی با فطرت انسانی، اشکال هنری، لذت بخشی و خوشایندی، ارتباط عاطفی، علاقه و هیجان، توسعه تعاملات اجتماعی، روابط بین فردی، تحمل دیدگاهها، شهرت موثر، ارج نهادن به ارزشهای دمکراتیک، افزایش سطح عملکردی از راه بیداری و آگاهی، پایداری مفاهیم علمی، نگرش جدید نسبت به جهان، ظهور ارتقاء عملکرد کودکان در بازی، تفکر ابزاری برای تحقق تعقل و رسیدن به عواطف و احساسات و پرورش عقلانیت

همانگی، همانگی و موزونی و حسن تناسب، کنجکاوی، خودآگاهی، و همسانی با فطرت انسانی از طریق اشکال هنری شکل گرفته. آنچه در نتایج فراگیران بر اساس پژوهش‌های انجام‌شده قابل مشاهده است، ارزش‌های معنوی و فرهنگی، و هویت فرهنگی است. اهداف آموزشی در تحول شخصیتی عبارتند از: همانگی نیروهای درونی، تسلط بر خود و تهذیب خود با تکیه بر مؤلفه‌های

شخصیتی (همچون عناصر هماهنگی نیروهای درونی، تسلط بر خود، و تهذیب خود، با تقویت مؤلفه‌های فعال بودن و پویایی، ریسک‌پذیری، کنجکاوی، دقت و توجه، تخیل، انعطاف‌پذیری، برانگیختگی، درک حسی و تجربه حسی) باعث افزایش گستره شخصیت، قضاوت از خود، و حسن رضایتمندی در فراگیران می‌شود و تحول شخصیت کودک را به‌همراه دارد. ماندری (۲۰۱۸) نیز با برجسته کردن نیروهای درونی و تقویت آن، بیان می‌کند که نیروهای درونی، موجب تحول شخصیتی فراگیران می‌شود. حسن‌زاده و بهشتی (۱۳۹۳) تقویت و هماهنگی نیروهای درونی را به‌عنوان هدف در زیبایی‌شناسی در نظر می‌گیرند که با تقویت مؤلفه‌های حسن تناسب و هماهنگی، سبب رضایتمندی فراگیران می‌شود. دیتریچ (۲۰۱۷) نیز نقش زیبایی‌شناسی را در تهذیب فراگیر مؤثر می‌داند، همچنین معتقد است که می‌تواند موجبات ارتقاء تحول شخصیتی و اجتماعی کودک را فراهم سازد.

زیبایی‌شناسی و هنر که از فطرت انسانی سرچشمه می‌گیرد، به اعماق وجود کودک نفوذ می‌کند، به زندگی او معنا می‌بخشد و ارزش‌های معنوی و اخلاقی را در کودک جلوه‌گر می‌سازد؛ بدین وسیله بستری مناسب برای تحول معنوی و فکری کودک فراهم می‌شود (کیومرثی، ۱۳۹۰). یافته‌ها نشان می‌دهد، با به‌کارگیری مؤلفه‌های تخیل، دقت و توجه، کنجکاوی، و اشکال هنری می‌توان به آگاهی و ارزش‌های معنوی و فرهنگی در کودکان دست یافت. بر اساس پژوهش دهاقانی و اصفهانی (۱۳۹۱)، آموزش زیبایی‌شناسی در قلمرو معنوی، توسعه ظرفیت‌ها، و صلاحیت‌های درونی و بیرونی، کودک را به کمال می‌رساند، همچنین موجب افزایش حرمت خود و توانایی در کودک می‌شود و به تحول معنوی، شخصیتی و اجتماعی فراگیران می‌انجامد. نتایج پژوهش اتی (۲۰۱۵) درباره اهمیت زیبایی‌شناسی در آموزش الیهیات نشان می‌دهد، ضروری‌ترین ابزار برای رساندن پیام خداوند به همه انسان‌ها، هنرهای معرفتی و زیبایی‌شناسی است تا از طریق آن، موجبات تحول فکری و ارزش‌های معنوی در جامعه فراهم شود.

تحول اجتماعی کودک نیز حاصل تجربه‌های زیبایی‌شناسی است که در تعامل بین کودک با همسالان و دیگران شکل می‌گیرد (سیف، ۱۳۹۴). یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، در

تخیل (به‌عنوان ابزاری برای ادراک)، دقت و توجه، فعال بودن و پویایی، و اشکال هنر، نتایج آن یعنی ارتباط عاطفی، علاقه و هیجان، توسعه تعامل‌های اجتماعی، روابط بین فردی، تحمل دیدگاه‌های مختلف، شهروند مؤثر، و ارج نهادن به ارزش‌های دمکراتیک مشاهده شد.

در تحول شناختی نیز اهداف عبارتند از: تقویت یادگیری، توسعه فرایند یادگیری و ارتقاء سطح یادگیری تولید ایده و بینش جدید، ارزیابی و قضاوت، یادگیری توأم با احساس دلنشینی و جذابیت، و ارتقاء سطح فرایندهای مهارتی و هنری. با تقویت مؤلفه‌های آموزشی شامل خلاقیت و نوآوری، اشکال هنر، متنوع‌سازی، بازی، خودآگاهی، فعال بودن و پویایی، انعطاف‌پذیری، دقت و توجه، تخیل (به‌عنوان ابزاری برای ادراک)، برانگیختگی در جهت اکتشاف، و ریسک‌پذیری، نتایج آموزشی همچون افزایش سطح عملکردی از راه بیداری و آگاهی، پایداری مفاهیم علمی، بازخورد جدید نسبت به جهان، ظهور ارتقاء عملکرد کودکان در بازی، تفکر ابزاری برای پژوهش تعقل و رسیدن به احساس‌ها و عواطف، و پرورش عقلانیت، در مدل نشان داده شد.

افزون بر آن، اشتراکاتی نیز در مؤلفه‌های آموزش زیبایی‌شناسی در چهار طبقه وجود دارد: مؤلفه تخیل، دقت و توجه در چهار طبقه تحول شخصیتی، معنوی، اجتماعی و شناختی؛ مؤلفه انعطاف‌پذیری در سه طبقه تحول شخصیتی، اجتماعی و شناختی؛ مؤلفه کنجکاوی، هماهنگی و موزونی در دو طبقه تحول شخصیتی و معنوی؛ و مؤلفه‌های بازی، خلاقیت و نوآوری، فعال بودن و پویایی، ریسک‌پذیری و اشکال هنری در دو طبقه تحول اجتماعی و شناختی طبقه‌بندی شده‌اند.

بحث

با توجه به ابعاد تحول در دوره کودکی (تحول شخصیتی، شناختی، معنوی و اجتماعی)، ابعاد سه‌گانه آموزش زیبایی‌شناسی را می‌توان از این چهار منظر مورد بحث قرار داد:

زیبایی‌شناسی نقشی ماندگار در پرورش ابعاد مختلف تحول شخصیتی کودک و ویژگی‌ها و توانایی‌های او دارد (کریمی و عابدی، ۱۳۹۶). نتایج این پژوهش نیز نشان داد که اهداف در تحول

تحول اجتماعی با هدف ایجاد عشق و دوستی، از خودگذشتگی، برانگیختن همدردی و حساسیت، و پیشرفت فرایند یادگیری با استفاده از نمادها برای بیان احساس‌ها و عواطف در برقراری ارتباط با یکدیگر و به‌کارگیری بازی، تخیل، دقت و توجه، خلاقیت، ریسک‌پذیری، و اشکال هنری، می‌توان احساس لذت‌بخشی و خوشایندی، و علاقه و هیجان در فرد ایجاد کرد، روابط بین فردی و پیشرفت تعامل‌های اجتماعی را تقویت کرد، و میزان تحمل دیدگاه‌های مختلف را افزایش داد تا فراگیر به‌عنوان شهروندی مؤثر در جامعه شناخته شود. باگیو و مورتی (۲۰۱۸) و مون و دیگران (۲۰۱۳) نیز تجربه‌های زیبایی‌شناسی را عامل تعیین‌کننده تحول اجتماعی می‌دانند که محرک اصلی آن، خلاقیت و نوآوری است. به اعتقاد آن‌ها، خلاقیت و نوآوری وسیله‌ای برای بیداری و آگاهی فراگیران به‌منظور پیشرفت ارزش‌های شهروندی است.

بر اساس نظریه تحول شناختی پیاژه، یادگیری زمانی اتفاق می‌افتد که افراد با محیط خود (افراد، اشیاء و پدیده‌ها)، تعامل و درباره آن تفکر کنند که در این حالت، برای درک بهتر معنای آن باید دست به تجربه زیبایی‌شناختی بزنند (دسانتز و هاوسن، ۲۰۰۱). یافته‌های پژوهش نیز نشان داد که جنبه تحول شناختی بر اساس آموزش زیبایی‌شناسی با اهداف تقویت یادگیری، توسعه فرایند یادگیری و ارتقاء سطح یادگیری، تولید ایده و بینش نو، یادگیری توأم با احساس دلنشینی و جذابیت، و ارتقاء سطح فرایندهای مهارتی و فعالیت‌های هنری، همه بر اساس تقویت مؤلفه‌های خلاقیت و نوآوری، اشکال هنری، تخیل، دقت و توجه، انعطاف‌پذیری، خودآگاهی و به‌کارگیری آن‌ها در نوع‌سازی و بازی، باعث افزایش سطح عملکردی از راه بیداری و آگاهی، پایداری مفاهیم علمی، ارتقاء ظهور عملکرد کودکان، تفکر برای رسیدن به احساس‌ها و عواطف، و پرورش عقلانیت می‌شود، همچنین بازخورد جدیدی نسبت به جهان پیرامون در فراگیران ایجاد می‌کند. پژوهش‌های آیزنر (۲۰۰۲)، ابرل (۲۰۱۴)، جیروود و دیگران (۲۰۱۰)، کو و چو (۲۰۱۴)، گرمابی (۱۳۹۴)، مهرمحمدی (۱۳۹۰) و میسکین و دیگران (۲۰۱۸)، با تأکید بر نقش آموزش زیبایی‌شناسی در تحول شناختی،

به‌کارگیری از طریق اشکال هنری، تنوع‌سازی، بازی، و خلاقیت را مورد توجه قرار داده‌اند.

همچنین بر اساس یافته‌های پژوهش در حیطه مؤلفه‌ها، بین چهار طبقه، اشتراکاتی وجود دارد که از جمله آن‌ها می‌توان به مؤلفه تخیل که از اهمیت خاصی در آموزش زیبایی‌شناسی، به‌ویژه از جنبه تحول دوره کودکی برخوردار است، اشاره کرد. دیویی (۱۹۸۰ نقل از انصاری و دیگران) معتقد است، تجربه‌های آگاهانه دارای نوعی کیفیت تخیلی است که از طریق آن می‌توان بین تجربه زیبایی‌شناسی و تجربه معمولی تفاوت قائل شد. آیزنر (۱۹۹۸ نقل از پالمیر، ۱۳۹۳/۲۰۰۱) نیز در زمینه تخیل بیان می‌کند: «قطعاً تمامی افراد می‌توانند برای لحظه‌ای در خیال خود، اسبی را تصور کنند که از خیابانی عبور می‌کند. اکنون تصور کنید که این اسب به رنگ آبی است و بال دارد. بعید است چنین اسب آبی بالدار را در عالم واقعی ببینید، اما می‌توانیم در ذهنمان امکاناتی برای خود بیافرینیم که هرگز در زندگی روزمره با آن‌ها مواجه نمی‌شویم. این توانایی مخصوص برای پردازش تخیل یعنی تغییر دادن چیزها در عالم خیال، بخشی از کاری است که آن را امری اساسی در تعلیم و تربیت می‌دانم. هدف همه این‌ها، زنده ماندن یک فرهنگ و رشد آن است. کودکان و بزرگسالان باید توانایی آن را داشته باشند که تخیل‌های خود را به واقعیت‌ها تبدیل کنند، در غیر این صورت فرهنگ ایستایی خواهند داشت.»

از یافته‌های دیگر پژوهش، نقش مؤلفه دقت و توجه است که در چهار طبقه تحولی مشترک است. بندورا (۱۹۷۷، ۱۹۸۶ نقل از سیف، ۱۳۹۴) یکی از مراحل آموزش و یادگیری در کودکان را مرحله دقت و توجه دانسته و عوامل زیادی را در جلب توجه افراد دخیل می‌داند که از جمله آن‌ها می‌توان به جذابیت، شایستگی و مورد احترام بودن افراد اشاره کرد. احساس زیبایی‌شناسی نسبت به پدیده، به مقدار توجه و دقت افراد به آن پدیده بستگی دارد که تحت شرایط خاص، افزایش و کاهش می‌یابد. لیلیان، امیرخانی و انصاری (۱۳۸۸) عوامل تأثیرگذار بر دقت و توجه را بداعت (جلب توجه) و تکرار و شلوغی (بی‌توجهی) می‌دانند.

از آنجا که هر پژوهش از ادبیات مختص به خود بهره می‌گیرد

زیباکلام، ف. و قاسمی، م. (۱۳۹۱). نگاه زیباشناسانه در آراء تربیتی وایتهد. پژوهش‌های معرفت‌شناختی (آفاق حکمت)، ۳(۳)، ۱۵۹-۱۴۱.

ساداتی، ن. و مهرمحمدی، م. (۱۳۹۴). نمادگی اثر هنری: تبیین نظریه نمادپردازی سوزانه لنگر. فصلنامه علمی-پژوهشی کیمیای هنر، ۴(۱۶)، ۴۲-۳۳.

سعیدی رضوانی، م. و صابری، ر. (۱۳۹۱). کاربرد زیباگرایی و هنر در تربیت دینی. تربیت اسلامی، ۷(۱۵)، ۱۳۴-۱۱۳.

سعیدی، ا. و دارابی، ح. (۱۳۹۳). بازنمایی ماهیت زیبایی‌شناسی از دیدگاه قرآن و حدیث. دو فصلنامه تخصصی پژوهش‌های میان‌رشته‌ای قرآن کریم، ۵(۱)، ۲۲-۷.

سلمانی، ع. و شاملو، غ. (۱۳۹۱). نسبت اخلاق و زیبایی در اندیشه شیلر. فصلنامه کیمیای هنر، پژوهش‌کنده هنر، ۳(۳)، ۴۶-۳۵.

سیف، ع. (۱۳۹۴). روان‌شناسی پرورشی نوین، روان‌شناسی یادگیری و آموزش. تهران: دوران.

غلامحسینی فریزه‌ندی، ع.، مهران، گ. و موسوی، س. م. (۱۳۹۳). بررسی میزان تأکید دبیران بر پرورش حس زیبایی‌شناسی دانش‌آموزان پسر دوره اول متوسطه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه الزهرا (س)، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.

فراهانی، م. ف. (۱۳۷۸). فرهنگ توصیفی علوم تربیتی. تهران: اسرار دانش.

فلاح، و.، صفری، ی. و یوسف فرحنگ، م. (۱۳۹۰). تأثیر آموزش با رویکرد تربیت هنری بر فعالیت‌های هنری و مهارت‌های فرایندی دانش‌آموزان پایه چهارم. نوآوری آموزشی، ۱۰(۳۹)، ۱۱۸-۱۰۱.

قاسم‌تبار، ن.، الهوبردیانی، خ.، حاجی‌تبار، م.، محمدجانی، ه. و خسروی، ف. (۱۳۹۱). تأثیر نمایش خلاق بر تحول اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی. فصلنامه روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی، ۸(۳۲)، ۴۱۳-۴۰۵.

قاسمی، س.، سجادی، س. م. و ایمانی، م. (۱۳۹۴). تربیت اجتماعی زیبایی‌شناسانه، پارادایمی بدیل برای نظام اجتماعی جزم‌گرا. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۸(۲)، ۱۸۸-۱۶۵.

کریمی، غ. و عابدی، م. (۱۳۹۶). نگاهی به ابعاد و کارکردهای تربیتی هنر. رویش روان‌شناسی، ۶(۲)، ۱۸۸-۱۶۹.

کیومرثی، غ. (۱۳۹۰). آشنایی با نقش هنر در پیشبرد فعالیت‌های پرورشی مدارس. تهران: مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان.

گرماهی، ح. (۱۳۹۲). مبانی زیبایی‌شناسی در ماهیت برنامه درسی. رشد آموزش هنر، ۱۱(۱)، ۳۳-۲۹.

گرماهی، ح.، ملکی، ح.، بهشتی، س. و افهمی، ر. (۱۳۹۴). طراحی و اعتباریابی الگوی بومی برنامه درسی دوره ابتدایی بر مؤلفه‌های زیباشناسی و هنر. فصلنامه مطالعات پیش‌دبستانی و دبستان، ۱(۲)، ۳۲-۱.

و با توجه به اینکه در این پژوهش، مقاله‌های زیبایی‌شناسی از ابعاد مختلفی همچون بعد معنوی، روان‌شناختی، هنری و اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت، این پژوهش با محدودیت عدم تطابق ادبیات مواجه شد، بنابراین پیشنهاد می‌شود پژوهشی مستقل، اصطلاح‌های مورد استفاده رشته‌های مختلف در زیبایی‌شناسی را مورد تحلیل قرار دهد.

منابع

آدم‌زاده، ع.، سرمدی، م.، فرج‌اللهی، م. ر. و اسماعیلی، ز. (۱۳۹۶). از معرفت‌شناسی علامه طباطبایی تا تفکر چندوجهی در تربیت زیباشناختی با نگاهی به قرآن. دو فصلنامه آموزه‌های تربیتی در قرآن و حدیث، ۲(۱۱)، ۱۳۰-۱۱۳.

انتظامی، م.، سیف‌نراقی، م. و نادری، ع. (۱۳۹۶). عملکرد تربیت هنری بر عناصر برنامه درسی در درس علوم تجربی پایه ششم ابتدایی. فصلنامه تعلیم و تربیت، ۳۳(۱۲۹)، ۹۱-۷۵.

انصاری، م.، بختیارنصرآبادی، ح.، لیاقت‌دار، م. ج. و باقری، خ. (۱۳۹۳). تحلیلی بر نظریه تجربه زیبایی‌شناسی جان دیویی. پژوهش در برنامه‌ریزی درسی (دانش و پژوهش در علوم تربیتی-برنامه‌ریزی درسی)، ۱۱(۱۴)، ۶۲-۵۱.

پالمر، ج. (۱۳۹۳). پنجاه اندیشمند نوین علوم تربیتی (از پیازه تا عصر حاضر). ترجمه جمعی از مترجمان. تهران: سمت (تاریخ انتشار اثر اصلی، ۲۰۰۱).

تقی‌پورظهیر، ع. (۱۳۹۴). برنامه‌ریزی درسی برای مدارس ابتدایی هزاره سوم. تهران: آگه

حسن‌زاده، ر. و بهشتی، س. (۱۳۹۳). رویکرد مبانی، اهداف، روش‌ها و محتوای تربیت زیبایی‌شناسی از دیدگاه علامه جعفری. فصلنامه تعلیم و تربیت اسلامی، ۲۲(۲۲)، ۶۳-۲۷.

دادستان، پ.، محسن علیق، ا.، رسول‌زاده طباطبایی، ک.، آذربایجانی، م. و بیات، م. (۱۳۸۹). قصه‌گویی و تحول مفهوم خدا در کودکان ایرانی و لبنانی. روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی، ۶(۳۴)، ۳۰۶-۲۹۵.

دهاقانی، ع. و نصر اصفهانی، ا. (۱۳۹۱). رویکرد معنوی برنامه‌ریزی درسی. پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، ۱۹(۱۳)، ۹۲-۷۱.

دهقانی، م.، غفاری، ا. و حکیم‌زاده، ر. (۱۳۹۵). بررسی مبانی نظری اندیشه‌های آیزنر و دلالت‌های تربیتی آن: با نقدی بر نظرات وی. فصلنامه پژوهش‌های کیفی در برنامه درسی، ۴(۴)، ۲۶-۱.

رشید، خ.، مهرمحمدی، م.، دلاور، ع. و قطریفی، م. (۱۳۸۷). بررسی مراحل تحول زیبایی‌شناسی در دانش‌آموزان شهر تهران، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۷(۲۷)، ۱۸۸-۱۶۹.

- Art and Aesthetic Value in Curriculum Transaction among Secondary School Students: An Analysis. *International Journal of Humanities & Social Science Studies (IJHSSS)*, 2, 298-304.
- Carroll, N., Moore, M., & Seeley, W. P. (2012). The philosophy of art and aesthetics, psychology, and neuroscience. *Aesthetic science. Connecting minds, brains, and experience*, 31-62.
- Choi, J., & Sojer, T. (2016). Aesthetic Education: A Korean and an Austrian Perspective. *Current Issues in Comparative Education*, 19(1), 63-75.
- Contreras-Koterbay, S., & Mirocha, L. (2016). *The New Aesthetic and Art: Constellations of the Postdigital*. Amsterdam: Institute of Network Cultures.
- Denac, O. (2014). The significance and role of aesthetic education in schooling. *Creative Education*, 5(19), 1714-1719.
- Denac, O., Čagran, B., Denac, J., & Sicherl Kafol, B. (2011). Arts and cultural education in Slovenian primary schools. *The New Educational Review*, 24, 121-132.
- DeSantis, K., & Housen, A. (2001). *A brief guide to developmental theory and aesthetic development*. New York: Visual Understanding in Education.
- Dietrich, C. (2017). Aesthetic Education: A Pedagogical Legitimation. *Culture, Biography & Lifelong Learning*, 3(2), 1-13.
- Eberle, R. S. (2014). The role of children's mathematical aesthetics: The case of tessellations. *The Journal of Mathematical Behavior*, 35, 129-143.
- Eisner, E. W. (2002a). *The arts and the creation of mind*. London: Yale University Press.
- Eisner, E. W. (2002b). What can education learn from the arts about the practice of education? *Journal of Curriculum and Supervision*, 18(1), 4-16.
- Girod, M., Rau, C., & Schepige, A. (2003). Appreciating the beauty of science ideas: Teaching for aesthetic understanding. *Science Education*, 87(4), 574-587.
- Girod, M., Twyman, T., & Wojcikiewicz, S. (2010). Teaching and learning science for transformative, aesthetic experience. *Journal of Science Teacher Education*, 21(7), 801-824.
- گوتر، ا. (۱۳۹۵). فرهنگ زیباشناسی. ترجمه م. ابوالقاسمی. تهران: ماهی (تاریخ انتشار اثر اصلی، ۲۰۱۰).
- لیلیان، م. ر.، امیرخانی، آ. و انصاری، م. (۱۳۸۸). جستاری بر مبانی و مفاهیم زیبایی‌شناسی و تبلور آن در ساختارهای معماری. ماهنامه ماه و هنر، ۱۳۷، ۵۵-۵۰.
- متقی، ز.، حیدری، م. ح. و میرحیدری، ا. (۱۳۹۵). رهاسازی تخیل و تجربه معنادار، رویکرد نوین ماکسین‌گرین به تربیت زیبایی‌شناسی. فصلنامه علمی پژوهشی اندیشه‌های نوین تربیتی، ۱۲ (۴)، ۱۸۹-۱۷۵.
- محمدرپور، ا. (۱۳۹۷). صدروش: زمینه‌های فلسفی و رویه‌های عملی در روش‌شناسی کیفی. قم: لوگوس.
- مهرمحمدی، م. (۱۳۹۰). تبیین چرخش زیباشناسانه در تعلیم و تربیت (درس‌های خرد و کلان برای بهبود کیفیت آموزش با الهام از عالم هنر). فصلنامه تعلیم و تربیت، ۱ (پیاپی ۱۰۵)، ۳۴-۱۱.
- نواب، س. م. ح. (۱۳۹۳). نسبت هنر با تعلیم تربیت اخلاقی از نگاه آیریس مرداک. فصلنامه علمی-پژوهشی کیمیای هنر، پژوهشکده هنر، ۳ (۱۳)، ۲۶-۱۷.
- هاشم‌نژاد، ح. (۱۳۹۵). بررسی تطبیقی تعریف فارابی از زیبایی با تعاریف مشهور برجسته متقدم و متأخر. فصلنامه فلسفه و کلام اسلامی آینه معرفت، ۱۶ (۴۶)، ۶۰-۴۳.
- هاشم‌نژاد، ح. و نعمتی، س. ج. (۱۳۹۰). زیبایی‌شناسی در فلسفه صدرالمطالین. فلسفه دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، ۳۹ (۲)، ۱۶۲-۱۳۷.
- Adu-Agyem, J., & Enti, M. (2009). Learning: The role of aesthetics in education. *Journal of Science and Technology (Ghana)*, 29(1), 160-168.
- Aizikovitsh-Udi, E. (2014). The extent of mathematical creativity and Aesthetics in solving problems among students attending the mathematically talented youth program. *Creative Education*, 5(4), 228-241.
- Atay, R. (2015). The importance of aesthetics in theological education: a philosophical reading of the recent discussions in the Turkish case. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 174, 1255-1261.
- Baggio, R., & Moretti, V. (2018). Beauty as a factor of economic and social development. *Tourism Review*, 73(1), 68-81.
- Bhattacharya, D., & Sahoo, S. (2015). Implementation of

- Moroye, C. M., & Uhrmacher, P. B. (2012). Standards, not standardization: Orchestrating aesthetic educational experiences. *Language Arts Journal of Michigan*, 28(1), 65-69.
- Pourhosein, R., Mohammadi-Zarghan, S., Soufiabadi, M., & Atari, M. (2017). Ego Development and Aesthetic Judgment Styles in Iranian Adults. *Psychological Thought*, 10(1), 80-89.
- Ramdhani, J., & Ramsaroop, S. (2015). The reawakening of teaching through aesthetics in education: Students' perspectives. *Koers*, 80(2), 1-7.
- Ring, N. A., Ritchie, K., Mandava, L., & Jepson, R. (2011). A guide to synthesising qualitative research for researchers undertaking health technology assessments and systematic reviews. Available from: <http://www.nhshealthquality.org/nhsqis/8837>
- Sentence, M. (2016). *Alabama course of arts education. Arts Literacy-Inspiring and Engaging Lifelong Learners*. Alabama Course of Study: Arts Education.
- Shaffer, D. D. R., & Kipp, K. (2010). *Developmental Psychology: Childhood & Adolescence: Childhood and Adolescence*. Canada: Cengage Learning.
- Sinclair, N. (2008). Attending to the aesthetic in the mathematics classroom. *For The Learning of Mathematics*, 28(1), 29-35.
- Uhrenfeldt, L., Aagaard, H., Hall, E. O., Fegran, L., Ludvigsen, M. S., & Meyer, G. (2013). A qualitative meta-synthesis of patients' experiences of intra-and inter-hospital transitions. *Journal of Advanced Nursing*, 69(8), 1678-1690.
- Uhrmacher, P. B. (2009). Toward a theory of aesthetic learning experiences. *Curriculum Inquiry*, 39(5), 613-636.
- Heck, M. L. (1999). What ever happened to the arts, and is education next? *Education and Culture*, 15(1), 16-20.
- Jakobson, B., & Wickman, P. O. (2008). The roles of aesthetic experience in elementary school science. *Research in Science Education*, 38(1), 45-65.
- Jitender, P. S. (2018). Understanding the Relationship between Aesthetics and Product Design. *International Journal of Engineering Technology Science and Research*, 5(3), 2394-3386.
- Ko, C. H., & Chou, M. J. (2014). Aesthetics in early childhood education: The combination of technology instruments in children's music, visual arts and pretend play. *Journal of Social Sciences*, 10(1), 39-45.
- Mandri, H. (2018). Aesthetic subject formation in high schools. *European Journal of Economics*, 2(1), 141-146.
- Marsh, C. J. (2009). *Key Concepts for Understanding Curriculum Teachers Library*. London: Taylor & Francis Routledge.
- Meskin, A., Robson, J., Ichino, A., Goffin, K., & Monseré, A. (2018). Philosophical aesthetics and cognitive science. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Cognitive Science*, 9(1), 1-37.
- Miralay, F., & Egitmen, Z. (2019). Aesthetic Perceptions of Art Educators in Higher Education Level at Art Classes and Their Effect on Learners. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 14(2), 352-360.
- Moon, S., Rose, S., Black, A., Black, J., Hwang, Y., Lynn, L., & Memoli, J. (2013). Releasing the social imagination: Art, the aesthetic experience, and citizenship in education. *Creative Education*, 4(3), 223-233.